

ÕPPEAINE NIMETUS: Ajalugu**ÕPPEAINE KIRJELDUS:**

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda konteksti.

Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja nähtuste vahel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

- 7) Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega.

II KOOLIASTE

TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.
4. Teab näiteid kodukoha minevikust.
5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.

13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

III KOOLIASTE

TEADMISED, OSKUSED JA HOIAKUD

Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

1. Eristab ajaloo perioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloo sündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
11. Mõistab, kuidas inimese käsitlus on ajas muutunud.
12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

ÕPITULEMUSED ja ÕPPESISU

5. klass

ÕPITULEMUSED:

- Õpilane kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number.
- Paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid.
- Lahendab ajatelje abil ülesandeid mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist.
- Jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest)esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu).
- Teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid, nimetab ja liigitab ajalooallikaid.
- Kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõiste kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv.
- Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust.
- Kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid.

ÕPPESISU:

Elu muinasajal.

Eluolu keskajal.

Eesti 16.-18.sajandi sõdade perioodil.

Eluolu uusajal.

Kool vanal ajal.

Rahvuslik ärkamisaeg.

Eesti iseseisvumine.

Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel.

Eesti ja Taine maailmasõda.

Nõukogude aeg.

Iseseisvuse taastamine.

6. klass**ÕPITULEMUSED:**

- Õpilane teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajaloo perioode ja sündmusi, mis on aluseks.
- Ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut.
- Kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt.
- Toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu.
- Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid seletab ja kasutab mõisteid kontekstis.
- Toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu.
- Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.

Muinasaeg

- Nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid seletab ja kasutab mõisteid kontekstis.
- Teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjust.

Muinasaeg Eestis

- Teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis.
- Teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu.

Vanad Idamaad: Mesopotaamia, Egiptus, Foiniikia, Juudid

- Toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.
- Nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust.

- Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat.
- Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus, teab, kes oli Hammurapi mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid.
- Nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust.
- Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos.
- Teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamosis
- tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias, kunstis.
- Teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon.
- Teab, mis on Vana Testament.

Vana-India ja Vana- Hiina

- Teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde teab, mis on kastisüsteem, toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest, mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised.

Vana-Kreeka ja Vana - Rooma

- Toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos, oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreet, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta, teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreet-Mükeene kultuur.
- Toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised, kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal, seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori.

- Teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi, teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi, selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest.
- Paigutab ajateljele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajatelje abil ülesandeid näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik.
- Teab Rooma riigi tekkelugu kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost.
- Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust selgitab Rooma vabariigi riigikorda. kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks. seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk, teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos.
- Paigutab ajateljele Rooma linna asutamise aasta, selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitolium, foorum, ladina keel selgitab Rooma vabariigi riigikorda, kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist, teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks, seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk teab, kes oli Caesar ja j põhjendab tema olulisust.
- Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis, kirjeldab eluolu Rooma riigis, teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator ja kasutab neid õiges kontekstis.
- Toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus, teab roomlaste usule iseloomulikke jooni, mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos. selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda, tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi aja teab, miks lõhenes Rooma keisririik.

ÕPPESISU:

Muinasaeg.

Muinasaeg Eestis.

Vanad Idamaad: Mesopotaamia, Egiptus, Foiniikia, juudid.

Vana-India ja Vana- Hiina.

Vana- Kreeka ja Vana-Rooma.

Kreeta - Mükeene kultuur.

Kreeka linnariigid.

Vana-Kreeka kultuur ja teadus.

Hellenism.

Rooma riigi tekkimine.

Rooma vabariik.

Eluolu Vanas- Roomas.

Kultuur ja religioon Vanas – Roomas.

7. klass

ÕPITULEMUSED:

Õpilane:

- Nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis;
- Nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist, mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus), võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel;
- Iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis ;iseloomustab läänikorda, kasutab kontekstis mõistet senjäär ja vasall ja truudus, feodaal.
- Kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid, iseloomustab läänimeeste elulaadi; kirjeldab keskaegset linnust, iseloomustab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütlikeisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloomustab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumisideali. Võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossimandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki. analüüsib linnuselu vooruseid ja puuduseid keskaja seisukohast iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- Iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;

- Kirjeldab kiriku struktuuri,
- Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- Selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta;
- Teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi;
- Nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära;
- Tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümärkaar/ teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja akende suurus ja hulk, detailid);
- Iseloomustab kunstiteoste toel keskaja kujutavat kunsti (temaatika, kujutamiskiivi, kunstniku staatus, eesmärgid).
- Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- Selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;
- Teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- Toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta;
- Toob näiteid rahvastikurännetest selgitades nende põhjusi ja tagajärgi, selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale;
- Nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike; iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid; nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli;
- Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemispõhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa); teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardil, selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid;
- Kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajaloolaseid mõisteid õiges kontekstis võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas. toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast

- Võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal.
- Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- Toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule;
- Selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega;
- Teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi;
- Toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi, teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta;
- Toob allikate põhjal esile ristsõdade põhjuse-tagajärje seoseid;
- Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- Selgitab, miks algasid ristsõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu;
- Kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis);
- Nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi;
- Selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised;
- Selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada;
- Nimetab keskaja seitse vaba kunsti;
- Toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse meetoditest;
- Nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd;
- Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- Selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu;
- Selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- Selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;
- Toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas.

- Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektide;
- Märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid.
- Selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;
- Toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;
- Nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi;
- Uurib ja toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;
- Annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast;
- Uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid;
- Võrdleb skolastikat ja humanismi;
- Toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele.
- Selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud.
- Selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist looduses.

ÕPPESISU:

Keskaeg ja varauusaeg.

Maailm keskajal 476.-492.

Seisused, läänikord ja eluolu.

Ristiusk kirik ja kultuur.

Euroopa riigid varakeskajal.

Linnad ja linnaelu.

Euroopa riigid kõrgkeskajal.

Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik.

Ristisõjad.

Haridus, ülikoolid ja teadus.

Eesti keskajal.

Maailm varauusajal 1492-1600.

Maadeavastused.

Reformatsioon ja vastureformatsioon.

Renessanss ja humanism.

8. klass

Õpilased on viis nädalat Järvamaa Kutsehariduskeskuses.

ÕPITULEMUSED: Maailm 1600–1815

Uusaja mõiste, üldiseloostus, periodiseering. Ühiskond varauusajal

Õpilane:

- Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode.
- Määratleb ajalisel (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid.
- Selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärki ja kokkuleppelisust.
- Iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal.
- Toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal.

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sise poliitika varauusajal

- Võrdleb Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärgi.
- Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis.
- Teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta.

Absolutism ja valgustus

- Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode.
- Iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut.
- Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel.
- Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel.

- Kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda: annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis.
- Loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest.
- Seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga;
- nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse.

Ameerika iseseisvumine

- Selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil:
- Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine.
- Teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani.
- Selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon)

- Selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

- Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu: Võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil) toimunud muutusi Eestis.
- Toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis); toob

näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus.

Kunst, kultuur ja teadus varauusajal

- Nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära.
- Tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid.
- Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.

Maailm 1815-1918.

- Viini kongress ja Euroopa uusajal analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms).

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

- Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.
- Toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellurakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas.

Poliitilised õpetused

- Iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval.
- Iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

- Arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.

Kolonialism ja imperialismi kujunemine

- Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist.
- Annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.
- Analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel;
- Analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressursside hõivamisega.

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:

- Seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;
- Nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;
- Nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust.
- Seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest.
- Toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku.
- Toob näiteid ärkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos; märkab kodukoha kultuuripärandid ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda.
- Toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;

- Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust, teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus.

Esimene Maailmasõda ja Eesti iseseisvumine

- Analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule.
- Nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest.
- Kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärgi ja mõju.
- Nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi.
- Analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis: seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid).

Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

- Toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne.
- Toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.

ÕPPESISU:

Maailm 1600–1815.

Uusaja mõiste, üldiseloostus, periodiseering. Ühiskond varauusajal.

Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal.

Absolutism ja valgustus.

Ameerika iseseisvumine.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleon.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus.
 Kunst, kultuur ja teadus varauusajal.
 Maailm 1815-1918.
 Viini kongress ja Euroopa uusajal.
 Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine.
 Poliitilised õpetused.
 Euroopa rahvaste kevad. (1848. aasta revolutsioonid).
 Kolonialism ja imperialismi kujunemine.
 Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul.
 Esimene maailmasõda ja Eesti iseseisvumine.
 Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul.

9. klass

ÕPITULEMUSED: LÄHIAJALUGU

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939

Õpilane:

- selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloos;
- teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda;
- teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli.

Eesti Vabadussõda

- analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust;
- teab, millal toimus vabadussõda; teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi;

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

- iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas;

- analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
- kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid;
- demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- kasutab mõisteid *demokraatia*, *diktatuur*, *autoritarism*, *totalitarism*, *fašism*, *kommunism*, *natsionaalsotsialism*;

teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust;

- võrdleb autoritarismi ja totalitarism.

Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

- toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju;
- selgitab ja toob näiteid mõistete *ideoloogia*, *reform* ja *revolutsioon* kohta;
- kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikel ajal.

Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

- analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale;
- selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
- kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel;
- teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi; kasutuselevõtmine;
- teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed.

Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

- teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- toob näiteid erinevate ajastute kultuurist;
- analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
- märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas; nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi ;nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos;

Teine maailmasõda 1939-1945

- Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani

Teine maailmasõda

- teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda;
- toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- seletab mõisteid *MRP*, *holokaust*, *ÜRO*;
- kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolise kontekstis

Eesti Teises maailmasõjas

- selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga;
- selgitab mõisteid *MRP*, *küüditamine*, *baaside leping*, *okupatsioon*;
- analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas.

Maailm pärast Teist maailmasõda.

- selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo
- iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *külm sõda, kriisikolle, raudne eesriie*.

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

- selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo
- kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel
- teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust
- iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid

Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

- nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatšov) ning iseloomustab nende võimuperioodi;
- võrdleb eri perioode arutluse käigus;
- toob esile kommunistlikule ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne);
- kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned
- näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

- kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid
- hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest
- toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastute

- märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda
- analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuuril

Eesti iseseisvuse taastamine

- kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *perestroika*, *glasnost*, *Balti kett*, *laulev revolutsioon*;
- nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis

Maailm 1990. aastatest alates

- iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel
- selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega
- märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju
- analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile,
- mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga
- toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel;
- teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta;
- analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule

ÕPPESISU:

LÄHIAJALUGU

Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939.

Eesti Vabadussõda .

Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel.

Demokraatlik ja autoritaarne Eesti.

Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel.

Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis.

Teine Maailmasõda 1939-1945

Rahvusvaheline olukord Teise Maailmasõja eel.

Teine maailmasõda.

Eesti Teises maailmasõjas.

Maailm pärast Teist maailmasõda.

Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda.

Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Eesti iseseisvuse taastamine.

Maailm 1990. aastatest alates.